

AZ ÚJ OSZTRÁK ISKOLATÖRVÉNYEK ÉS AUSZTRIA NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYE*

Ahhoz, hogy iskolareformunkat a lehető legalaposabban végrehajthassuk, szükséges a magyar pedagógiai irodalom szüntelen gondos tanulmányozása, de emellett a külföldi pedagógiai irodalmat is meg kell ismernünk, és a külföld nevelés- és oktatásügyének jelenlegi helyzetét és törekvéseit is állandó tanulmány tárgyává kell tennünk. A szocialista országok iskolaügyének megismerését rendkívüli mértékben elősegíti az az összefoglaló munka, amely 1962-ben *Das Schulwesen sozialistischer Länder in Europa* címmel a *Volk und Wissen* kiadásában Berlinben megjelent (601 oldal, a magyar nevelés- és oktatásügyet ÁBENT FERENC ismerteti).

Szükséges azonban, hogy a kapitalista országok pedagógiai törekvéseit, mozgalmait, reformjait, iskolatörvényeit is megismerjük. A Magyar Pedagógiai Lexikon ilyen szempontból is teljesen elavultnak mondható (ezért volna sürgősen szükséges ilyen lexikon kiadása, vagy legalább a német példa alapján egy kisebb igényű pedagógiai enciklopédia kiadása). Az 1957-ben az Unesco által szerkesztett és FARAGÓ LÁSZLÓ által kiadott és bevezetővel ellátott, kéziratként megjelent „A világ 20 országának iskolaszervezete” című munka adatai sem használhatók fel már teljes biztonsággal, mert sok helyen azóta komoly változások következtek be, másrészt mert már az eredeti formájában is inkább az Unesco sokszor nagyon is világosan kitapintható kapitalista irányultságát képviseli.

Magyar szempontból különösen fontos annak az egy kapitalista országnak közelebbi megismerése, amely elég nagy területen határos Magyarországgal. Az osztrák nevelés- és oktatásügy hosszú időn át egyébként is igen nagy befolyással volt nevelés- és oktatásügyünkre. MÁRIA TERÉZIA óta szinte függvénye volt nevelés- és oktatásügyünk is az ausztriaiaknak, kivéve egy-két rövid korszakot, amikor a magyar kormányok — pl. 1848-ban és 1919-ben — megpróbálták ezt az áldatlan köldökzsinórt elvágni és a függőségi viszonyt megszüntetve újszerű iskolarendszer alapjait lerakni. A HORTHY-korszak húszas éveiben a haladó gondolkodású és az 1919 emlékeit nem felejtő magyar pedagógusokra ösztönző hatással volt az az osztrák pedagógiai reformirányzat, amely helyileg elsősorban Bécs városához, személy szerint pedig GLÖCKEL és BATTISTA nevéhez fűződött. A munkára nevelés, az esztétikai nevelés terén valóban sokkal tudatosabb és tervszerűbb volt az a program, amelyet a bécsi szocialisták készítettek és végre is

* Az összehasonlítás céljából néhány általános adatot közlünk (zárójelben a magyar, ill. budapesti adatokat). Ausztria területe 83 850 km² (93 031 km²). Lakosainak száma 6 997 000 az 1957-es adatok alapján (10 050 000 1961-ben). Bécs városának területe 414 km² (352 km²); lakosainak száma 1 696 000 1951-ben (2 millió 1959). Bécs népsűrűsége 3904 (Budapesté 3489). Az iskolaköteles gyermekek száma Bécsben 1951-es adat szerint 852 252, egy nevelőre jut 21 gyermek (1 444 543 1961-ben, 22 gyermek egy nevelőre).

hajtottak, mint ugyanabban az időben a németországi ún. weimari korszaké. Amit akkor Bécs városa a reformok terén megvalósított iskoláiban, abból még ma is igen sokat tanulhatnánk, pl. a politechnikai oktatás terén. Nem ok nélkül törekedtek azután Ausztriának a fasiszta Németországhoz csatolása után arra, hogy mindezeknek a haladó irányú nagy értékeknek még nyomait is eltüntessék az osztrák fasizmus hívei.

1945 után azonban, amikor Ausztriát a Szovjetunió segítségével visszakapta önállóságát, alig érdeklődtünk az iránt, mi történik a szomszédban, mily szellemben és mily irányelvek alapján nevelik ott az ifjúságot, pedig meg kell ismernünk az ottani helyzetet, a szervezetet, a fejlődési folyamatot, mert egyrészt feltehető (annak ellenére, hogy a kapitalizmus és szövetségese; a klerikalizmus igen erős Ausztriában), hogy még mindig adódhat olyasmi, amit jó tudnunk és megtanulnunk, esetleg sajátunkká tennünk és megvalósítanunk, másrészt azért is meg kell ismernünk az ott uralkodó társadalmi rendszerből fakadó, jellemző polgári törekvéseket, hogy küzdjünk befolyásuk ellen, és főként, hogy mindezek ismeretében még jobban megbecsüljük mindazt, ami nálunk egy aránytalanul rövid időszak alatt történt.

A 19. század második felének elején az osztrák tanítóság liberális-reformista része már támadóan lépett fel az elavult osztrák iskolarendszer ellen és mind hangosabban követelte a nyolcéves népiskolai kötelezettséget, a tanítóképzőknek (preparandiáknak) magasabb szintű műveltséget nyújtó, szabadabb intézményekké átalakítását, és az 1806 óta érvényes egyházi iskolafelügyelet megszüntetését. Ennek a harcnak eredménye volt az 1869-ben hozott népiskolai törvény, amely aztán egészen a múlt év közepéig, tehát majdnem száz esztendőn át csaknem változatlanul érvényben volt. A változtatás szüksége ismételtelen felvetődött, azonban a politikai helyzet ezt lehetetlenné tette. Több évtizedes harc folyt a két legnagyobb politikai párt, a szociáldemokraták és a keresztényszocialista párt között. A két legsúlyosabb problémában, a pedagógusképzés és a felekezeti (katolikus) iskolák segélyezése kérdésében hosszú időn át nem tudtak megegyezni, mert ezek háttérben világnézeti ellentétek lappangtak. A megoldás csak kölcsönös engedmények útján vált lehetségessé, és már előljáróban azt kell megállapítanunk, hogy az engedményeket elsősorban a szocialisták tették. Így született meg, majdnem száz év múltán a több törvényen alapuló iskolareform 1962-ben. A hivatalos álláspont az, hogy ezek az iskolatörvények modern szelleműek, hogy sok mindent tartalmaznak, amiért sok évtizeden át hiába harcoltak, hogy előrelépést jelentenek, sőt úgy nyilatkoznak, hogy az új rend jut kifejezésre abban, hogy nincsenek már oly rétegek, amelyek előnyben és olyanok, amelyek hátrányban részesülnek.

Miről szólnak általánosságban az új iskolatörvények? Mindenekelőtt megegyeznek abban, hogy biztosítják az állami felügyeleti hatóságok beleszólási jogát, sőt vétó jogát minden kérdésben. Pontosan meghatározzák az egyes társországok és körzetek jogait és kötelességeit, azt, hogy mely állami hivataloknak mily mértékben van beleszólási joguk pl. az iskolakötelezettség, az iskolaszervezet, az iskola és az egyház viszonya rendezésébe. Mindezekben az ügyekben az ún. Nemzeti Tanács dönt, de csak akkor, ha az illető ülésen a képviselőknek legalább fele van jelen és ha a jelenlevők kétharmados többsége szavazza meg a javaslatot. Egy másik iskolatörvény megállapítja az iskolaigazgatás és az iskolafelügyelet jog- és ügyrendjét. A további törvények az iskolakötelezettségről, az iskolaszervezetről, a magániskolákról, a tanítók szolgálati kötelességeiről és jogairól, a vallásoktatásról szólnak, és közlik annak a megegyezésnek a szö-

vegét, amely a Szentszék és az Osztrák Köztársaság közt az iskolaügyre vonatkozó kérdésekben létrejött.

A következőkben a fontosabb kérdések ismertetése a cél.

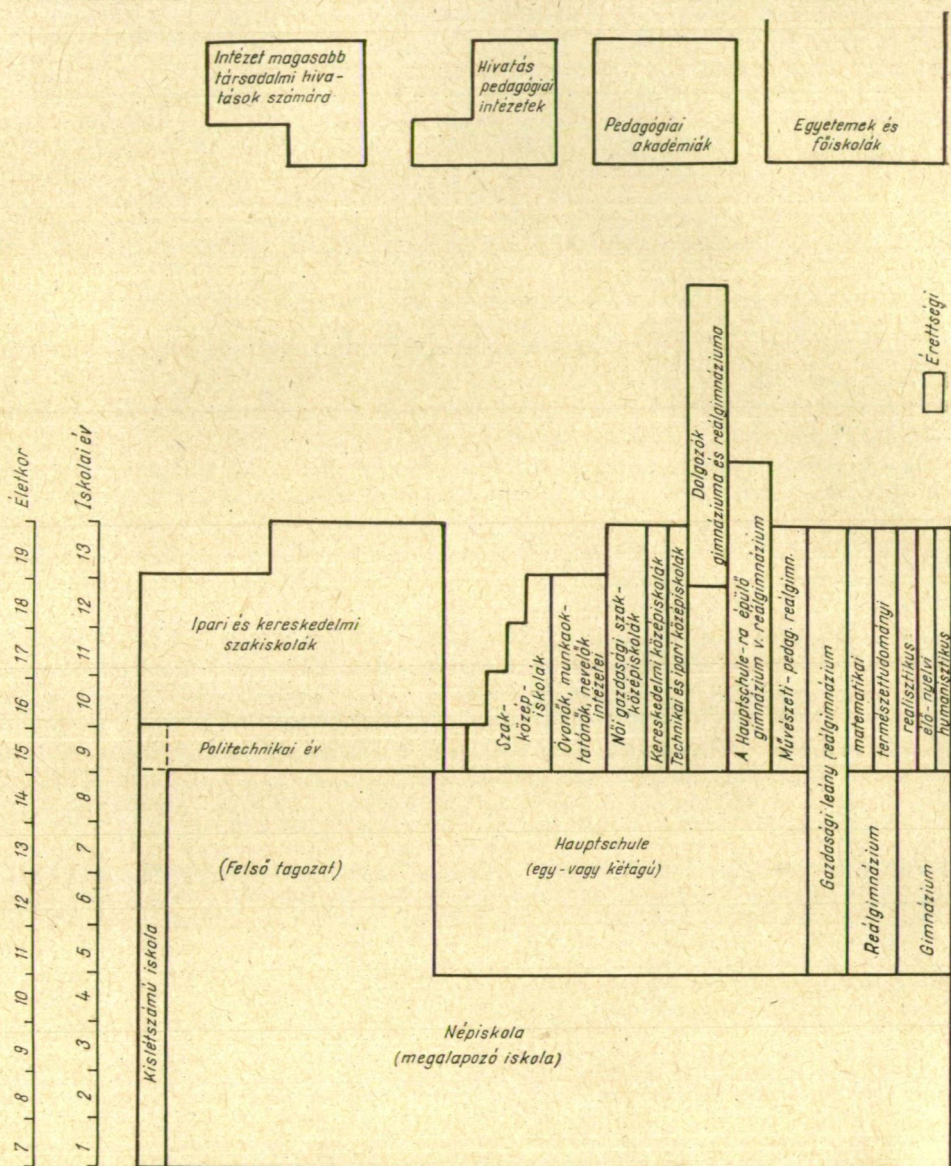
Az iskoláztatás célja

Minden ország iskoláztatásának legjellemzőbb szempontjai a célkitűzésben jutnak kifejezésre. Az iskolaszervezésre vonatkozó törvényben (248. *Bundesgesetz vom 25. Juli 1962 über die Schulorganisation*) ez a 2. §-ban jut kifejezésre: „Az osztrák iskola feladata, hogy közreműködjék az ifjúság hajlamainak kifejlesztésében az erkölcsi, vallásos és szociális értékek, az igaz, jó és szép terén az ifjúság fejlettségi fokának és műveltségének megfelelő oktatás útján. Az iskola feladata, hogy az ifjúságot az élethez és jövőbeli hivatásához megkívánt tudással és képességekkel felvértezze és a műveltség további önálló megszerzésére nevelje. Az ifjakat a társadalom egészséges, munkára képes és felelősségtudó tagjaivá és a demokratikus, szövetségi államokból álló Osztrák Köztársaság polgáraivá kell nevelni. Legyenek képesek az önálló gondolkodásra, a szociális megértésre, mások politikai és világnézeti felfogása megbecsülésére és arra, hogy hozzájáruljanak Ausztria, Európa és az egész világ gazdasági és kulturális élete, a szabadság és a béke szolgálatában az emberiség közös feladatainak végrehajtásához.”

Az idézett törvény más helyein aztán az egyes iskolanemeknek külön célját is megállapítja. Pl. az általánosan művelő középiskoláknak (*allgemeinbildende, höhere Schulen*) feladata (nyilván a fentieken kívül), hogy „közvetítsék az elmélyült és átfogó általános műveltséget, és tegyék éretté tanulóikat a felsőfokú tanulmányokra”. A kötelező szakiskolák (nálunk iparitanuló-iskolák) feladata: nyújtsák az oly személyek számára, akik ipari vagy kereskedelmi vállalkozással valamilyen szerződéses viszonyban állnak, szakmai kiképzésük mellett az ezzel a kiképzéssel összefüggő oktatást addigi tanulmányaik kiegészítése; ill. előmozdítása érdekében. Vagy: a magasabb fokú szakiskoláknak az a feladata, hogy tanulóik számára magasabb általános és szakmai tudást közvetítsenek, amely tudás őket a technika, az ipar, kereskedelem stb. terén nagyobb igényű hivatás teljesítésére képesíti és számukra megfelelő szakirányú főiskolai továbbtanulást lehetővé tesz. Hasonló módon és értelemben határozza meg a törvény sok más oktató-nevelő intézmény feladatát is.

Ha most az általános célkitűzést elemezni próbáljuk, megállapítható a „vallásos értékek” megőrzésének kötelezővé tétele. A vallásoktatás, egészen jelentéktelen kivételtől eltekintve, valamennyi iskolában és intézményben, amelyekben a tanulók többsége keresztény vallású (és ilyen valamennyi iskola) épp úgy kötelező, mint ahogy köteles minden iskolafenntartó minden tanteremben a keresztet is elhelyezni (a főiskolák és a művészeti akadémiák kivételével). Erre egyébként az államot kötelezi a Szentszékkal kötött megállapodás (1962. július 9.). Igaz, hogy ez a szerződés elismeri egy régebbi törvénynek azt a részét, amely szerint a 14 éven aluli tanulók szülei írásban bejelenthetik, hogy gyermeküket nem kívánják vallásoktatásban részesíttetni; ill. hogy a 14 éven felüli tanulók maguk is bejelenthetik azt, hogy nem vesznek részt a vallásoktatásban, de a legnagyobb valószínűség szerint ezzel a lehetőséggel nem élnek.

Elismerést érdemel az önállóságra nevelésnek, a szabadságnak és a békének, a szociális megértésnek, az emberiség közös feladatainak, a gazdasági és a kulturális munkában való részvételnek a hangoztatása. A kérdésünk csak az, hogyan

Az új oszttrák iskolaszervezet

kívánják mindezeket megvalósítani, mert az igen okos elveknek hangoztatása magában véve nem elegendő, hanem ezen a területen is a legdöntőbb a tett ...

Az iskolaszervezet

1. Az új iskolaszervezet kialakításánál az egyik legfőbb feladatnak tekintették egy régi kívánság teljesítését: az ún. zsákutcák megszüntetését. Egy

másik ilyen vezérgondolat annak hangoztatása, hogy a 14 éves ifjú még nem elég érett arra, hogy kilépjen az életbe. Vizsgáljuk meg, mennyiben sikerül ezeket a szempontokat az új törvénynek megvalósítania, külön vizsgálat tárgyává téve a kötelező 9. tanévet.

Az egységes alap szempontjából aligha lehet szó változásról. Az egységes alapot a négyéves (négyosztályú) *népiskola* (*Volksschule*) jelenti, amelyet valóban minden gyermeknek el kell végeznie. De már a 10. évben súlyos választás elé állítja a szülőt és tanulót, hol tanuljon tovább. Az egyik lehetőség, hogy a felső tagozatban (*Oberstufe*) folytatja a tanulást, de itt csak a 9. osztályban fejezheti be tanulmányait, vagy a 8. osztály elvégzésével ipari tanuló lehet. A másik lehetőség, hogy a *Hauptschule*-ba (megfelel a mi régi polgári iskolánknak) iratkozik be, amelynek két tagozata lesz a legtöbb helyen aszerint, hogy milyeneknek látja az iskola a tanuló képességeit. A jobb képességűek tagozatából (*erster Klassenzug*) vagy a nem tagozatokra bontott, tehát egységes *Hauptschule*-ből átléphet az általánosan képző középiskolák valamelyikébe (gimnázium, reálgimnázium stb.), ha a tanévet jó eredménnyel elvégezte és ugyanazt az idegen nyelvet tanulta, amelyet abban a középiskolában tanítanak, ahová át akar menni, mégpedig felvételi vizsga nélkül.

Ezt a kettébontást jobb képességűekre és gyengébbekre azzal próbálják indokolni, hogy így a tehetséges tanulók inkább fejlődhetnek, velük többet lehet foglalkozni és tőlük többet követelni, a gyengéknek pedig nem kell naponta a kisebbség érzése folytán elkedvetlenedniük, és így életkedvük, öntudatuk nem csökken. A bizonyítványokban ez a különbség természetesen nem jut kifejezésre, mert úgy vélik, hogy a nevelés feladata nem elbátortalanítani, hanem bátorítani. Ez az utóbbi elv igen helyes, de a tanulók előtt nyilván nem marad titokban, miért nem járhatnak az illető osztálynak másik tagozatába.

Az átlagosan 10 éves gyermek számára a négyosztályos népiskola elvégzése után a harmadik lehetőség az, hogy már akkor léphet be a *gimnázium*-ba, a *reálgimnázium*-ba vagy a gazdasági irányú *leány-reálgimnázium*-ba.

Látjuk tehát, hogy az elgondolás egyrészt az, hogy még a 14 éves gyermek sem képes sorsát megnyugtatóan elintézni a pályaválasztás terén, másrészt azonban már a 10 éves gyermeknek sok esetben véglegesen döntenie kell...

A második nagy kérdés elé majd 14 éves korában kerül ismét az ifjú. Mert valójában itt nemcsak arról van szó, hogy a *gimnázium*-ban, a *reálgimnázium*-ban, vagy *leányok* esetében a gazdasági *reálgimnázium*-ban nyugodtan tovább folytassa tanulmányait. Itt ismét sokféle út közül kell egyet választania.

A *gimnázium* nem egységes, hanem lehet *humanista gimnázium*, amelyben az V. osztálytól kezdve a latin és egy idegen élő nyelv mellett a görögöt is tanulják. (Eddig a gimnáziumban nem tanítottak élő idegen nyelvet.) Lehet *élő nyelvek gimnáziuma*, ahol a latinon és az első idegen élő nyelven kívül a második élő nyelvet tanítják, és lehet *realisztikus gimnázium*, amelyben a latinon és egy élő idegen nyelven kívül ábrázoló mértant is tanulnak.

A reálgimnázium felső tagozatába lépésnél (V—IX. osztály) az ún. *matematikai tagozat*, amelyben a II. idegen élő nyelv mellett ábrázoló mértant tanul, vagy a *természettudományos* tagozat választása lehetséges, amely utóbbiban a latin mellett ábrázoló mértant tanulnak, vagy ehelyett nagyobb óraszámmal biológiát, kémiát vagy fizikát, tehát voltaképp ez is három- vagy négyféle lehet.

A gazdasági irányú *leány-reálgimnázium* felső tagozatában a második élő idegen nyelv sorakozik fel vagy a latin és olyan tantárgyak, amelyek különlegesen női foglalkozásokra készítenek elő.

A választék igen nagy, sőt túl nagy, és a szakutczák sem szűntek meg így, mert pl. arról egyáltalában nem tesz említést a törvény, hogy mi történik esetleg nem kellően meggondolt elhatározás, új körülmények, érdeklődés jelentkezése esetében.

2. A tanulók nemcsak a már ismertetett lehetőségek között választhatnak, hanem az eddig ismertetett, ún. „általános” iskolák mellett vannak szakiskolák és dolgozók iskolái is. Vannak alsó-, közép- és felsőfokú ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi szakiskolák, vannak középfokú iskolák olyanok részére, akik a négyosztályú népiskolát elvégezték és 6 év alatt érhetik el az általánosan képző középfokú iskolák műveltségi célját. És vannak dolgozók iskolái — gimnáziumok és reálgimnáziumok — olyan 18 éven felüliek számára, akik már termelőmunkát végeznek és tíz félévből álló esti tanfolyamokon juthatnak el az érettségi vizsgáig. Az az általános vélemény osztrák tanügyi körökben, hogy ezek beváltak és értékes eredményekkel dicsekedhetnek, de hogy ezekben is vannak-e tagozatok vagy sem, erre vonatkozóan az illető törvény nem nyújt tájékoztatást.

3. Az általánosan képző középfokú iskolák tantárgyai a következők: vallás, német, történelem és társadalmi ismeretek, földrajz és gazdaságtan, matematika, biológia, fizika, kémia, zenei nevelés, művészetoktatás, kézimunka és technikai nevelés, bevezetés a filozófiába, testgyakorlás, idegen nyelvek (holt és élő nyelvek, mint ezekre már utaltunk a gimnáziumoknál és reálgimnáziumoknál). Feltűnő, hogy nemzetiségi iskolákról nem találunk említést. Rendkívüli tantárgyak lehetnek idegen nyelvek és ábrázoló mértan, amennyiben nem kötelezőek, valamint gyorsírás és gépírás.

4. A törvény fejezetei az egyes iskolanemekkel kapcsolatban tárgyalják az illető iskolanem feladatát, tantervét, felépítését (szerkezetét), szervezeti formáit, a tanítók feladatát, az osztálylétszámot. Pl. külön tárgyalják a fogyatékosak iskolái feladatát, tantervét, felépítését (az osztályokra bontás a tanulók korától és képzési lehetőségétől függ), szervezetét (vannak általános iskoláik kis teljesítményre képes vagy nehezen tanulók számára, nehezen mozgó, nagyothalló, beszédhibás, siketnéma, gyengén látó, vak, nehezen nevelhető, erkölcsi tekintetben kifogásolt és gyógykezelésre szorult tanulók számára), a tanítók feladatát, az osztálylétszámot. Ez utóbbira vonatkozóan csak annyit, hogy a tanulók létszáma egy osztályban a legsúlyosabb esetekben nem haladhatja meg a 10—12-t, de seholsem lehet több 18 tanulónál.

Egy-egy osztályban a tanulók létszáma az összes iskolanemeknél általában 30-ban van megállapítva, de sehol sem haladhatja meg a 36-ot. Ahol 36-nál nagyobb a jelentkezők száma, ott két osztály létesítendő. Ezt nagyon egészséges intézkedésnek minősíthetjük, amely legfőbb biztosítéka a pedagógus jó felkészültsége és hivatástudata mellett a jó eredménynek. Nálunk ez ma még nem valósítható meg.

5. Nagy vívmánynak tekintik az iskolakötelezettség felemelését kilenc évre. Vizsgáljuk meg ezt közelebbről. 1869-ig az iskolakötelezettség 6 évre terjedt, ezt az 1869. évi törvény nyolc évre emelte. Persze tudnunk kell, hogy az iskolakötelezettség törvénybe iktatása és végrehajtása között sok országban nagy, sokszor szinte áthidalhatatlan szakadék tátongott és van ma is. A szakadékot a kapitalizmus okozta, telhetetlenségével, amikor még a gyermeket is dolgoztatta, és amikor — nem ok nélkül — félt a tudás, a világosság terjedésétől. Nálunk is kimondották, elég régen törvénybe iktatták az iskolakötelezettséget, de mikor sikerült csak tényleg megvalósítani? Nekünk akadt KUNFI ZSIGMONDunk, aki feltárta az igazságot, rámutatott népoktatásunk bűneire...

Ausztriában minden gyermek, aki az illető év szeptember 1-ig a 6. életévet befejezte, belép az iskolába. Ez a határidő meghosszabbítható dec. 31-ig, vagyis hat évnél fiatalabbakat is fel lehet venni az iskolába, ha a gyermek „iskolaérett”, vagyis a népiskola oktatásában testi és szellemi megerőltetés nélkül részt tud venni. Az iskolaérettséget az iskolaorvos állapítja meg, vagy ahol a megfelelő pedagógiai-pszichológiai szolgálat adva van, ennek a véleménye alapján adja meg az engedélyt az iskolaorvos.

A törvény bevezetője részletesen és elfogadhatóan indokolja a *tankötelezettség meghosszabbítását*. A 9. évet *politechnikai évfolyamnak* nevezi el. Célja, hogy megszilárdítsa az általános alpműveltséget olyan ifjak számára, akik nem iratkoznak be középfokú vagy szakiskolába a 8. osztály elvégzése után. A 9. osztály tantárgyai: vallás tan, életismeret (különös tekintettel a szabadidő helyes felhasználására), testnevelés, német, matematika, szociális és gazdasági ismeretek, a modern gazdaság természettudományi alapjai, műszaki rajz, egészség tan, leányok számára háztartás tan és gyermek ápolás, foglalkozások ismertetése, kézimunka. A tantárgyakat azért is felsoroltuk, mert politechnikai képzésről — a mi felfogásunk szerint — nem igen van szó. Más kérdés, hogyan válik be a *középfokú iskolák* 9. osztálya, amelyre nyilván azért volt szükség, hogy a tanulók túlterhelésén könnyítsenek. Erről, tehát egyrészt a 9. osztály bevezetéséről, másrészt a túlterhelésről nem esik szó a törvényben.

A tanulás ingyenessége

Örömmel üdvözljük a tanulás ingyenességének törvénybe iktatását, bár a hozzáfűzött korlátozás nem megnyugtató. Az ingyenesség ugyanis csak a nyilvános, azaz állami iskolákra vonatkozik, tehát a magániskolákra nem, amelyeknek a száma nem jelentéktelen, és nem jelentéktelen az az anyagi támogatás sem, amelyet az állam nyújt ezeknek a többnyire felekezeti jellegű (katolikus) iskoláknak, ezért fel kell vetnünk azt a gondolatot, hogy ott, ahol más, mint felekezeti iskola nincs, biztosítani kellene az ingyenességet.

Ezzel kapcsolatban felvetődik az *állam és az egyház viszonya az iskolaügy terén*. Az új törvény kimondja, hogy az ún. nyilvános (állami) iskolákban felekezeti különbség szempontjából, csakúgy mint fajra, nemre, osztályra, nyelvre vonatkozóan nem tehető megkülönböztetés. Ez a döntés a magániskolákra is vonatkozik, amennyiben nem felekezeti iskolák, mert ez utóbbiakban megengedhető a tanulók kiválasztása felekezetük alapján. Tudnunk kell azonban, hogy a felekezeti iskolák az állam részéről nagy támogatásban (szubvenció) részesülnek. Emiatt nagyon kiéleződtek az ellentétek. Ezért hozták hosszas tárgyalások után azt a törvényt, hogy a magániskolák és a vallásoktatás ügyében a Nemzeti Tanács csak akkor hozhat határozatot, ha tagjainak legalább fele van ott a tárgyaláson és a megjelenteknek kétharmad része járul hozzá a változtatáshoz. Ez idő szerint az állam a tanterv teljesítéséhez szükséges tanítók hatvan százalékanak fizetését vállalja. Azt remélik, hogy a kérdésnek ily rendezése hosszú időre biztosítja az állam számára a belső békét, az egyház számára pedig a létbiztonságot a demokráciában...

A pedagógusképzés

Ezzel a kérdéssel a 242. sz. 1962. júl. 25-i keletű szövetségi törvény foglalkozik (az iskolaszervezetről) elég részletesen a 86. §-tól a 128. §-ig.

A *munkaoktatónőket* képző intézetek tanítónőket képeznek ki a női kézimunka és a háztartási ismeretek tanítására. Kötelező tantárgyak a vallástan, pedagógia, iskolai gyakorlat, német, történelem és társadalmi ismeretek, földrajz és gazdaságtan, matematika, szakmai képzés (fehérmű- és ruhavarrás és szabás), anyagismeret, háztartástan elméleti megalapozással, zene, képzőművészet, kézimunka és testnevelés. A felvétel a nyolcéves iskolai végzettség igazolása mellett alkalmassági vizsga alapján történik. A négy évig tartó képzés képesítő vizsgával fejeződik be.

Az *óvónők* képzés feladata az óvónők megfelelő előkészítése mellett további intézkedésig a napköziotthonok vezetőinek képzése is. Ezért minden ily intézet mellett mintaóvoda és minta napköziotthon rendezendő be. A tantárgyak majdnem azonosak a munkaoktatónők képzőintézeteinek tantárgyaival, csak speciális hivatásismerettel egészül ki külön az óvónők és külön a napköziotthon vezetők számára, és épp így azonosak a felvételi feltételek és a befejező képesítő vizsga módja is. Ezekre az intézetekre is vonatkozik a létszámról vonatkozó rendelkezés, vagyis az, hogy egy osztályban a létszám nem lehet nagyobb 36-nál.

A *nevelők* képzőintézetek feladata nevelők képzése gyermek- és diákotthonok számára. A tanulás ideje 1—5 év aszerint, hogy milyen a tanulók előképzettsége. Egyébként a rendelkezések egyeznek az előbbiekkal, csupán a tantárgyaknál van némi eltérés: a vallástan után a pedagógia és ennek segédtudományai, sajátos hivatási ismeretek, otthoni gyakorlat, egészségtan következik, továbbá szerepel a munkára nevelés és a gyors- és gépírás is. Az ötéves képzésben szerepel egy élő idegen nyelv tanulása, és egyéb szakszerű előadások.

A *szakiskolák* számára nyitott *tanárképző* intézetekben az előkészítés 2—4 félévig tart. A felvétel feltételei különbözőek aszerint, hogy milyen szakiskolában kíván tanítani. Általában a feltétel az illető iskolának elvégzése mégpedig középfokon, tehát kb. érettségi szinten. A már az előbbieken ismertetett tantárgyak sorában itt találkozunk először az oly tantárgyakkal, mint az osztrák oktatásügy története, iskolajogi ismeretek, metodika megfelelő gyakorlatokkal.

A *pedagógiai akadémiák* feladata *népiskolai tanítók* képzése, olyan jelentkezők számára, akik alkalmasak arra, hogy az ezzel a hivatással járó feladatokat eredményesen elvégzik. A képzés időtartama négy félév. Minden pedagógiai akadémia mellett gyakorló iskola működik, amelynek felső tagozata is van (Oberstufe vagy Hauptschule esetleg tagozatokkal). A felvétel valamely középfokú iskolának érettségi bizonyítványa alapján történik.

A tantárgyak a következők: valláspedagógia, pedagógia és segédtudományai (főként oktatás- és neveléstan; pedagógiai lélektan, pedagógiai szociológia, a nevelés biológiai alapjai, iskolaegészségtan, bevezetés a pedagógia rendszerébe és elméletébe, a nevelés története); továbbá népiskolai didaktika, iskolajogi ismeretek, iskolai és nevelési gyakorlatok (tanítási órák látogatásával és gyakorlásával és ezek tapasztalatainak megbeszélésével kapcsolatban, városi és falusi iskolákban gyakorlat, más iskolai és nevelési intézmények látogatása), zenei nevelés, képzőművészeti nevelés, munkára nevelés, kézimunka és háztartási ismeretek, testnevelés; egyéb rendezvények, amelyek ismerete a hivatás teljesítéséhez szükséges, mint pl. bevezetés a népművelésbe.

A továbbiakban a törvény meghatározza a képesítő vizsga módját és ismereti a pedagógiai akadémiák mindegyikében létesítendő „kuratorium” megalakulását és feladatait. Végül szól a törvény a *pedagógiai intézetekről* (*Pädagogische Institute*), amelyek az általánosan képző iskolákban tanító pedagógusoknak továbbképzésével foglalkoznak. Feladatuk továbbá az oly népiskolai tanítóknak

előképzése, akik a felső tagozatban vagy esetleg fogyatékosak iskoláiban kívánnak tanítani és az ehhez szükséges képesítést óhajtják megszerezni. Továbbá szolgálják a pedagógiai ténykutatást is. Vannak külön szakpedagógiai intézetek, amelyek a szakiskolai pedagógusok továbbképzésével foglalkoznak. A feladatokat előadások, szemináriumi megbeszélések és gyakorlatok útján teljesítik. Előreláthatóan ezeknek a pedagógiai intézeteknek munkáját idővel a pedagógiai akadémiák fogják átvenni.

A pedagógusképzésről mindezek alapján megállapítható, hogy elég nagy körülményekkel és specializáltan történik. Valamennyi intézettel kapcsolatban hiányát érezzük annak, hogy nem mondja ki a törvény, hogy ezek az intézetek csak állami intézetek lehetnek. Egy 1961-ben Stuttgartban megjelent pedagógiai lexikon adatai szerint (*Pädagogisches Lexikon*. Kreuz Verlag, im Auftrage des Deutschen Evangelischen Kirchentages, I. 1182—1184) a leendő tanítók egyharmad része katolikus tanítóképzőintézetekből kerül ki, holott az osztrák gyermekeknek csak 30%-a jár felekezeti iskolába. Ez azt jelenti, hogy a katolikus tanítóképzőintézetekből kikerült tanítók nagy része állami szolgálatba lép.

A nemzetiségek számára nyitott tanítóképzőintézetekről nem olvastunk.

Iskolai kísérletek

A Szövetségi Köztársaság közoktatásügyi minisztériuma engedélyezhet nyilvános (állami) iskolákban kísérletezést pedagógiai vagy iskolaszervezeti intézkedések előzetes kipróbálására. Azonban a kísérleti osztályok számát oly módon korlátozza, hogy az ily osztályok száma nem haladhatja meg az összes nyilvános iskolai osztályok 50%-át.

A törvények hatálybalépése lépcsőzetesen történik. Így pl. a 9 osztályos iskolára vonatkozó rendelkezés csak 1966. szeptember elsején lép hatályba, a pedagógiai akadémiákat kísérletként az 1966/67. tanévben működtetik először, az első képesítő vizsgák tehát ezekben az 1968. év tavaszán lesznek, és végleges hatályba lépésük ideje csak 1968. szeptember 1. Az új általánosan képző középfokú iskolában először 1972 tavaszán tesznek érettségi vizsgát.

Azt olvassuk az iskolatörvényeket ismertető könyv első soraiban, hogy az iskola a közösség intézménye és nagymértékben a közösségtől függ. Ha az emberi együttélés formái a közösségben megváltoznak, akkor ez az iskola életében is tükröződik. Ha ezeket a tételeket elfogadjuk, és valóban elfogadjuk, azt a következtetést kell levonnunk, hogy még sok a tennivaló, de sok minden csak akkor lehetséges, ha az emberi együttélés formái az osztrák nép közösségében is tényleg megváltoznak.

Йозеф Пастор :

НОВЫЕ АВСТРИЙСКИЕ ШКОЛЬНЫЕ ЗАКОНЫ И ДЕЛО ОБЩЕСТВЕННОГО
ВОСПИТАНИЯ В АВСТРИИ

Автор на основе новых школьных законов в Австрии анализирует цели австрийского обучения, организацию школы в Австрии, значение бесплатного обучения, останавливается на положении подготовки педагогов и на возможностях экспериментов в школе. Автор неоднократно сравнивает условия в Австрии с результатами развития школьного обучения в Венгрии.

József Pásztor

THE AUSTRIAN NEW EDUCATION ACT AND PUBLIC EDUCATION OF AUSTRIA

On the basis of the Austrian new Education Act, author analyzes the object of the Austrian schooling, the school organization, the significance of the gratuitousness of learning, mentioning also the state of the training of pedagogues and the possibility of school experiments. He collates on several occasions the Austrian situation with the results of the Hungarian development.